

Cankar, *Hlapec Jernej in njegova pravica* – diskurzivna analiza

Teorija literarnega diskurza

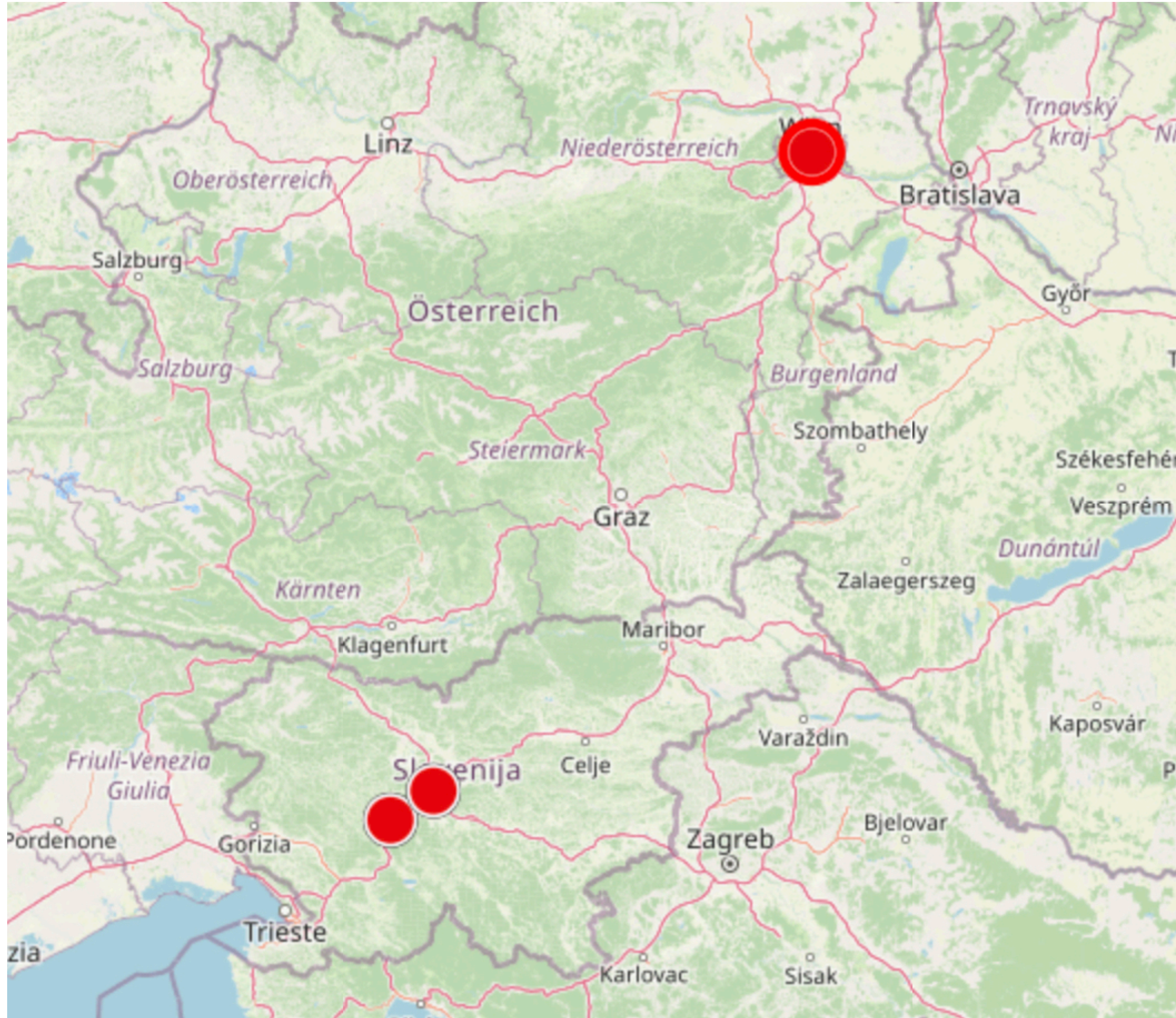
Matevž Treven

Mentorica izr. prof. dr. Urška Perenič

Dispozicija, 14. 4. 2023

Cankar, *Hlapec Jernej in njegova pravica*

- Povest
- Izšla 1907
- Vera — pravica — ideološkost — realnost
- Pot Betajnova (dan. Vrhnika) — Ljubljana — Dunaj — Resje — Betajnova

„Oče naš, kateri si v nebesih... tvoje pravice iščem, ki si jo poslal na svet! Kar si rekel, ne boš oporekel; kar si napisal, ne boš izbrisal! Ne v ljudi ne zaupam, ne v svojo pravico ne zaupam, v tvoje pismo zaupam. Oče naš, kateri si v nebesih... neskončno si usmiljen, daj beraču vbogajme; neskončno si pravičen, daj delavcu plačilo! Oblagodari hlapca, ki je pravice lačen in žejen, nasiti ga in napoji! Samo ukaži, pa bo živa tvoja beseda in bo napolnila vsa srca, da bodo spoznala pravico! ... Oče naš, kateri si v nebesih... ne izkušaj jih predolgo, dotakni se s prstom njih oči, da bodo čudežno izpregledale; in tudi svojega hlapca ne izkušaj predolgo, ker je že star in nadložen; in potolaži ga, ker je potrta in slab od bridkosti! Oče naš, kateri si v nebesih...”

In Bog ga je potolažil in bridkost je izginila in mirno je bilo njegovo srce.

Tako je Jernej vstal, zadel je preko rame culo in škornje, vzela je v roko grčavo romarsko palico in se je napotil. Na pragu se je pokrižal.

„Srečen hodi, Jernej, če je božja volja, da nastopiš to pot; in srečen se povrni!”

Od daleč je ugledal Sitarja, ki je stal kraj senožeti.

„Odpusti jim!” je rekel Jernej v svojem srcu in je iztegnil roko v slovo in pozdrav.

Prijela je otroka in ga je vzdignila in ga je pokazala Jerneju. Lep otrok je bil, oči pa je imel rdeče in tope.

„Človek, tudi pri Bogu ni pravice, ni je v nebesih! Kaj je storil ta moj otrok Bogu, Materi božji in svetnikom? Kaj je storil, da nikoli ne bo videl matere ne očeta? Posušila se roka, ki ga je udarila s slepoto, sina mojega, nedolžnega, brez greha prekletega! — Povejte, človek, ali je pravica na svetu in v nebesih?”

Objela je otroka s trepetajočo močjo, zajokala je naglas in je šla dalje. Jernej je povесil glavo.

„Kaj pa vi?” je vprašal.

„Tako je: ne vem, kam bi, ali na desno ali na levo, ko je hiša pravice tako velika. Povejte mi, kje so sodniki!”

Mladi človek se je zasmel.

„Sodnikov je tukaj mnogo, ljubi oče — katerega iščete in čemu?”

„Pravičnega sodnika iščem, ni mi do imena in obraza. Tako je stvar: delal sem štirideset let, ustanovil sem dom in hišo. Bistro pomnite: ustanovil sem dom in hišo. Zdaj presodite: čigava je jablan — ali tistega, ki jo je sadil in cepil, ali pač tistega, ki je klatil jabolka, ko so dozorela? — Zakaj rekel je: Na, delal si štirideset let, ustanovil si dom in hišo, zdaj pa pojdi po svetu in išči svoje pravice! Pa nisem obupal, šel sem po svetu, iskat pravice, in tako sem prišel. Kam naj se napotim, prijatelj, kje naj potrkam, ko je toliko duri.”

Ni več stal sam mladi človek, troje že jih je stalo pred Jernejem. In vsi so gledali veselo in vsi so se smejali, Jernej pa je bil osupel in užaljen.

„Povejte mi, ko vas je toliko in ko ste učeni!”

Suh bradač, ki je imel naočnike, si je pogladil brado in se je blago nasmehnil.

„Ali so vas klicali?” je vprašal.

„Kako klicali? Sam sem prišel, po svojo pravico sem prišel! Kako bi me klicali, pravico mi ponujali, ko še ne vedo za pravdo Jernejevo? Razložil bom, pa naj presodijo!”

„Ali imate napisano tožbo?”

„Čemu napisano? Kakšno tožbo? Nikogar ne tožim: meni pravico, drugim ne krivice! Ne maram, da bi koga, pa če je velik negodnik, vklepali zaradi mene, ali da bi ga obešali. Tudi ni potreba, da bi jezični dohtarji, malopridneži, pisali mojo pravdo: brati znajo sodniki, ampak tudi ušesa imajo, da poslušajo. Pokažite mi, kam naj potrkam!”

Spogledali so se, ki so stali pred Jernejem, bradač pa se je vdrugeč nasmehnil in je rekel:

„Pojdite z mano, da vam pokažem, kje so pravični sodniki!”

Jernej je šel z njim in vsi, ki so poslušali, so šli za njima.

„Nikogar ne tožim, zakaj potreba ni in ne maram, da bi trpeli ljudje zaradi moje pravice. Če nasitite mene, ni potreba, da bi bili drugi lačni. Tako se zgodilo, kakor bom povedal; še otrok bi razsodil, kako bi ne razsodili vi, ki ste učeni in poznate postavo! — Delal sem štirideset let na Betajnovi; ni toliko zemlje, da bi jo z dlanjo pokril, ne na polju, ne na senožeti, kamor še ni bil kanil pot od mojega čela. Tako sem delal štirideset let in Bog je obilno blagoslovil to moje delo. Pa je umrl stari Sitar, pa je prišel sin njegov, negodnik, in je rekel, v prešerni pijanosti je rekel: Jernej, zdaj poveži culo in pojdi, zakaj, Jernej, zdaj sem jaz gospodar; zdaj si dodelal, zdaj si star in nadložen, ne maram te več; ni več kota zate v domu, ki si ga sam postavil in ga varoval vsega hudega, ni več zate kruha, ki si ga sam pridelal; le vzemi popotno palico pa pojdi, kamor ti je pot! Tako je rekel; je razsodil sam zoper pravico in postavo, da je jablan tistega, ki jo je otresel, ne tistega, ki jo je zasadil. Jaz pa sem šel in sem se napotil iskat pravice, ki jo je Bog poslal na svet in ki je človeška sila ne more razdreti. Razsodite!”

Tako je govoril Jernej, počasi in po vrsti, brez hinavščine. Mladi sodnik pa je poslušal in je gledal žalostno.

Cankar, *Hlapec Jernej in njegova pravica*

- Zgradba literarnega besedila
- Opredelitev diskurza/-ov
- Opazovanje vnašanja diskurzov v literarno besedilo (v kakšni obliki, v kateri del besedila, na kakšen način ...)